

Cristian CONSTANTIN*

**PROPAGANDĂ ȘI SPIONAJ LA DUNĂREA DE JOS.
CAZUL CONSULATELOR STRĂINE (1930 - 1940)**

***Propaganda and spying at the Lower Danube.
The case of the foreign consulates (1930–1940)***

Abstract: *This study aims to present the evolution of propaganda and sabotage activities before WWII, made by the foreign consuls from the Lower Danube. The exchanging of goods on the Danubian market was influenced by a series of economical, fiscal and political factors. The political and economical aggression at the Lower Danube and the indifference of France and Great Britain (in the context of the Munich episode, September 1938) forced Romania accept some compromises at the Danube River. The Sulina channel was still the only way of access of commercial ships to and from the Danubian ports.*

Keywords: *fascism, fleet, propaganda, sabotage, trade.*

* * *

Orașele de la Dunărea de Jos reprezintă în conștiința occidentalilor, în primul rând, porturi și ulterior orașe cu autohtoni și îndeletniciri cotidiene. Secolul al XIX-lea a produs în conștiința Europei apusene lucruri care au părut până la acea oră o marginalizare a spațiului gurilor Dunării din geopolitica vest-europeană cotidiană. Societatea europeană occidentală, în plină revoluție industrială și mutații în plan demografic, resimțea pe deplin o nevoie acută de resurse alimentare primare. Cerealele românești au constituit o atracție extrem de ieftină, la concurență cu hinterlandul rusesc nord pontic, venită pe fondul declinului Imperiului otoman și liberalizării traficului prin Strâmtori, Marea Neagră și gurile Dunării. În istoriografie noțiunea poartă numele de „Chestiunea Orientală”¹. În deceniul al patrulea al secolului al XX-lea, pe fondul afirmării fascismului și nazismului, reapare în perimetrul gurilor Dunării „Chestiunea Orientală”.

* Ph.D. candidate, Faculty of History, Philosophy and Theology, "The Lower Danube" University of Galați, Romania; constantin.p.cristian@gmail.com.

¹ Vezi Constantin Ardeleanu, *Aspecte calitative și cantitative privind rolul economic al grecilor cu protecție britanică din portul Galați în primii ani după Războiul Crimeii*, în *Minorități etnice în România în secolul al XIX-lea*, ed. Venera Achim și Viorel Achim, București, Editura Academiei Române, 2010, pp. 27-29; și Spiridon G. Focas, *The Lower Danube River. In the Southeastern European Political and Economic Complex from Antiquity to the Conference of Belgrade of 1948*, New York, Boulder, 1987, pp. 179-190.

De această dată problema avea și iz ideologic. La sfârșitul primului război mondial, în zonă își făcuse apariția comunismul, iar spre sfârșitul perioadei interbelice Dunărea maritimă devine și teatru de operațiuni pentru agenții fasciști și naziști².

Pe lângă prerogativele oficiale și reglementate de convențiile internaționale, consulii străini de la Dunărea de Jos au întreprins și acte de propagandă ideologică și spionaj. Aceste îndeletniciri secrete sunt probate de documentele păstrate în arhivele locale și centrale, înscriind perimetrul gurilor Dunării pe harta războaielor economice și ideologice. Principalele acte de acest gen, în care au fost implicați atașatii diplomatici străini ai Italiei și Germaniei, au avut loc în anii '30 ai secolului trecut. Dar în astfel de chestiuni s-au remarcat și diplomații Marii Britanii și ai Franței. Misiunile de acest profil au constat în schimburi de materiale propagandistice sau directive de acoperire a unor spioni naziști sau de contracarare acțiunilor acestora. Ele au începutul în perioada crizei economice dintre anii 1929-1932 și au avut în prim-plan încercarea de depășire a simplelor acte de informare, colegialitate și prietenie dintre factorii consulari italieni și administrația locală brăileană. Ele au continuat cu acte de implicare totală a trimișilor Germaniei în treburile interne ale spațiului politico-economic de la gurile Dunării³.

În data de 9 ianuarie 1930, viceconsulul regent al Italiei la Brăila a expediat directorului Biroului Muncii Brăila un exemplar din nr. 10 al publicației italiene „Feuille d' Informations Corporatives”, varianta în limba franceză⁴. Relațiile dintre cele două persoane erau destul de cordiale, așa că partea italiană a încercat atragerea părții române la noul model implementat în Italia. Pe 30 ianuarie același an, Viceconsulatul Italiei revine pentru aceleași rugăminți de rezolvarea ale unor chestiuni nemenționate în documente, dar de care aveau cunoștință cele două părți. La acestea se adăuga un nou număr din aceeași publicație de propagandă⁵.

² Pe parcursul acestui studiu ne vom referi strict la implicarea directă a reprezentanților diplomatici străini din orașele Dunării maritime în „Chestiunea Orientală”, având în vedere realitățile tipice deceniului al IV-lea al secolului al XX-lea.

³ Italia și Germania au fost cele mai interesate de astfel de activități. State precum Marea Britanie și Franța dețineau alte mijloace de constrângere (economice și CED) și nu vedeau în actele de spionaj ideologic o modalitate de control a porturilor de la Dunărea maritimă în care să investească. Aceste fapte au avut loc și pe fondul conciliatorismului franco-britanic la adresa cererilor germano-italiene, dar și a incapacității Societății Națiunilor de a da un răspuns concret și de a impune statelor revizioniste.

⁴ Publicația a fost editată la Roma în noiembrie 1929 și cuprindea: actele legislative, reformele din domeniul agriculturii, activitatea sindicatelor corporatiste etc., realizate de fasciști. Atât adresa regentului, cât și publicația se găsesc în România, Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Brăila (în continuare se va cita SJAN Brăila), Fond *Inspectoratul Regional al Muncii Brăila*, dos. 12/1930, f. 3-13.

⁵ Se expediază la acel moment nr. 11-12 din decembrie 1929. Din sumarul acestuia enumerăm: *Bilanțul activității sindicatelor corporatiste pe anul 1929*, activitatea legislativă,

Pe 24 februarie a fost expediată aceleiași instituții un exemplar din cartea *Le contract de travail des journalistes* a lui Ermanno Amicucci⁶. Numărul din ianuarie 1930 al „Feuille d' Informations Corporatives” a fost trimis la 3 martie 1930, dată la care directorul Biroului Muncii semnează pe această adresă hotărârea de a da curs unor cereri necunoscute de noi, formulate anterior⁷.

Propaganda și încercarea de a obține anumite avantaje din partea funcționarului român au continuat. Pe 12 martie 1930, același regent al viceconsulatului Italiei la Brăila a alăturat cererii sale⁸, de rezolvarea a chestiunilor în care era implicat, și 5 exemplare din „Le contrôle sur l'exportation italienne des pommes de terre”. Începând cu luna martie 1930, noul viceconsul titular al Italiei la Brăila a fost Vincenzo Gulli. Acesta a adresat, în 31 martie 1930, directorului Corporației Meseriașilor o solicitare a chestiunilor amintite cu altă ocazie. Dar continua cu bună pricepere expedierea de materiale cu profund caracter propagandistic⁹. Vincenzo Gulli a cerut, în 3 noiembrie 1930, Inspectorului Muncii Regiunea a V-a informații privind condițiile de lucru pe diverse ramuri, rata șomajului și alte date asemănătoare¹⁰. Aceasta era o ultimă tentativă, în acel an, pentru propagarea ideilor fasciste, dar și un preambul la informațiile din presă.

Cotidienele locale abundă de informații privind criza din portul Brăila. După cum putem observa, aceste acte se petreceau pe parcursul unei acute crize economice mondiale, cu profunde victime pe piața românească, mai ales într-o epocă în care, pe lângă ieșirea din criza economică, românii își căutau un model de ieșire din criza identitară. Cotidianul „Expresul”

activitatea sindicatelor corporatiste, activitatea instituțiilor de cultură din Italia etc., în *ibidem*, f. 14-21.

⁶ Ermanno Amicucci (1890-1955) era, la acea dată, deputat în Parlamentul italian și Secretar al Sindicatului Național Fascist al Ziariștilor. Acesta a deținut mai multe funcții în conducerea unor publicații cu tentă radicală. În 1938, el a fost printre semnatarii *Manifestului* privind introducerea legilor rasiale în Italia, după un model propriu asemănător variantei celui de al Treilea Reich. Între 1943 și 1945 a deținut funcția de director al cotidianului „Corriere della Sera”, iar după război a fost condamnat la moarte. Ulterior, pedeapsa a fost comutată în închisoare pe 30 de ani și s-a bucurat de o amnistie. Date despre E. Amicucci pe <http://www.treccani.it/enciclopedia/ermanno-amicucci/> (consultat pe 21.01.2014). Cartea nu a fost găsită ca făcând parte din acest fond aflat la SJAN Brăila, în comparație cu pagini existente ale celorlalte publicații amintite, în *ibidem*, f. 29.

⁷ *Ibidem*, f. 30-34.

⁸ *Ibidem*, f. 38-59.

⁹ La această dată a fost alăturat solicitării nr. 2 din publicația „Feuille d' informations corporatives”, în *ibidem*, f. 61-72.

¹⁰ „Cu onoare vă rog să binevoiți a-mi da informațiuni asupra condițiilor actuale de lucru, costul manoperei în diferite ramuri (Industrial, comerciale, agricol, etc.) precum și în privința șomajului, proporția sa în raport cu manopera și alte informațiuni de felul acesta”. Inspectorul a cerut subalternilor să se dea curs cererii lui Gulli, în *ibidem*, f. 162.

prezintă succint o anchetă¹¹ în acest sens. Cercetarea scoate la iveală situația deplorabilă la care au fost supuși muncitorii locali și cât a avut de suferit comerțul local. Problemele au fost, ca de fiecare dată, nemulțumirile salariale ale muncitorilor, care erau specializați doar pentru această muncă, spre deosebire de portul Galați, unde pentru munci similare erau întrebuințați chiar și simpli țărani. Ca răspuns la problema muncitorească, în decembrie 1930 guvernul l-a desemnat pe subsecretarul de stat Virgil Potârcă de la Ministerul de Agricultură și Domenii să discute cu autoritățile locale și cu reprezentanții muncitorilor mijloacele de aplanarea a situației existente¹². Probabil, astfel de acte din partea fascismului italian au continuat, dar în lipsa surselor istoriografice ne oprim la cele de față.

La sfârșitul anilor '30 a devenit aproape iminent un conflict armat în Europa, în care să fie implicată Germania nazistă. Pentru că situația politică a fost de așa natură, România a intrat, pentru a supraviețui, în sfera de influență a celui de al Treilea Reich. În acest sens, cele două state au semnat acorduri privind vânzarea de cereale și petrol de către România statului militarizat din centrul Europei. Concesiile făcute de către Anglia și Franța, la München, în 29 septembrie 1938, și expansiunea rapidă a naziștilor în Europa centrală și de Est, au făcut ca, după 1 septembrie 1939,

¹¹ „Am rugat pe delegații muncitorilor manuali: Petre Apostol, Roman Ioan și Ilie Chiriac, să ne spună câteva din nevoile grupului pe care îl conduc. Interlocutorii noștri încep a ne spune că contractele colective, încheiate cu casele comerciale, expiră la 1 Decembrie. - Actualmente, în baza acestor contracte - zic ei - ni se plătește câte 450 lei de vagon, cărat din magazie în căruțe și din căruțe în vapor. Ni s' a spus că, comercianții cerealiști intenționează, ca după expirarea contractelor colective, să ne scadă prețul cu 25%, sub pretext că, munca este prea scumpă și că, diferența ce vor obține-o dela noi să fie întrebuințată la majorarea prețurilor cerealelor. Noi avem în sindicatul nostru, înscriși, 620 muncitori și cum munca, se face prin rotație, pe echipe revenindu-ne la câte două săptămâni, câteva vagoane, nu putem accepta reducerea prețurilor de manipulare [...] Un muncitor nu câștigă astăzi nici 70-80 lei pe zi [...] Comercianții locali, ne tot spun, că la Galați, munca este mai efină cu 25% decât cea dela Brăila. Dar trebuie să se știe că la Galați munca nu se face cu muncitori de profesie, ci cu plugari cari n' au ce face, aduși de cine știe unde [...]”, în *Munca în portul Brăila*, în „Expresul”, an XXV, nr. 410 (seria a IV-a), Brăila, duminică 12 octombrie 1930, p. 1.

¹² „Pe peronul gărei, se aflau, pentru întâmpinare, d. Avesalom, prefectul județului, d. Ionel Marinescu, prefect administrativ, d. Mihail Pantely, președintele Camerei de comerț, d. Florian Cristescu, chestorul municipiului, d. I. Berceanu, etc.” [...] A urmat ceaiul la ora 9 la cofetăria „Palace” după care s-au prezentat la negocieri. „Au luat parte la această consfătuire și d-nii. D. Vârnav, Tuflii, inspector a muncii, comandor Muhuțu, Luciliu Oprean, președintele Camerei de agricultură, C. Grupper, A Draculis, Witzling și un însemnat număr de cerealiști și muncitori [...] La urmă s' a hotărât ca să se facă un memoriu în care se vor expune doleanțele cerealiștilor și muncitorilor și totodată cerând desființarea asoc. muncitorești și înființarea unui birou oficial pentru distribuirea muncii în port”. Nici după două zile datele prezentate nu au fost mai concludente și dătătoare de speranță pentru revigorarea activității economice brăilene. Materiale detaliate din presa vremii aduc în atenție nume de atașați diplomatici precum Grupper. *Guvernul și problema muncitorească la Brăila*, în „Expresul”, an XXV, nr. 460 (seria a IV-a), Brăila, vineri 12 Decembrie 1930, p. 3; și nr. 462, duminică 14 decembrie 1930, p. 1.

reprezentanțele diplomatice ale Germaniei să devină adevărate case de spionaj. Nevoia acută de cereale și de petrol a îndemnat Reichul să instaleze pe lângă misiunile sale diplomatice, dar, mai ales pe lângă cele economice, oameni de încredere. Nici orașul Brăila, mai cu seamă perimetrul portului, nu a fost scutit de personaje misterioase.

Un raport al serviciilor secrete române pentru Armand Călinescu, întocmit în 1938-1939, prezenta în concluziile sale următoarele: „după părerea germană, România, incomplet înarmată astăzi, va capitula ușor în fața unui puternic atac dat prin surprindere de către armata maghiară, susținută de cea germană. România cu resursele în produse agricole, petrol și vite, va constitui cea mai bună, sigură și imediată bază de aprovizionare spre continuarea expansiunii germane spre est sau spre sud”¹³. Același raport cuprindea și referiri la tendința nazistă de a controla gurile Dunării: „Cea mai probabilă intențiune a Germaniei, în acest an, este să realizeze etapa cea mai ușoară, și mai sigură, adică penetrațiunea spre sud-est prin România, pentru a stăpâni gurile Dunării, a-și amenaja o bază puternică la Marea Neagră și a-și crea o puternică și largă bază de operații (strategică și economică), pentru ca să poată trece apoi la ultima și cea mai grea etapă în expansiunea sa spre est și sud-est”¹⁴.

Corpul detectivilor a descoperit pe 11 august 1939, în cadrul cercurilor de presă românești, următorul aspect îngrijorător pentru România: „Reichul ar fi pregătit un plan pentru ocuparea militară a României și în special a triunghiului Galați – Delta Dunării – Constanța, cu scopul de a asigura posesiunea petrolului românesc”¹⁵. După trei zile, aceeași instituție descoperea, pe filiera biroului Partidului Național Socialist German din București, informația că pe parcursul lunilor mai-iulie 1939 au intrat în România cu 300% mai mulți germani, în comparație cu cele trei luni anterioare. În realitate, această masă imensă de supuși germani intrați în România ocupa legal posturi la agențiile de comerț sau ca tehnicieni, dar scopul lor era cu totul altul, cel de a mări numărul de agenți naziști infiltrați în posturile cheie ale comerțului exterior al României. Din informațiile furnizate spionajului românesc, la Hamburg se organizau, de către Serviciului de spionaj german, cursuri pentru instruirea agenților care urmau să fie trimiși în Balcani sub acoperirea de comiși voiajori¹⁶. Și veneau în contrapondere la manevrele similare duse de englezi și francezi.

¹³ Raportul generalului Florea Țenescu pentru prim-ministrul Armand Călinescu în ianuarie 1939. Vezi Arhivele Naționale ale României, Fond Diplomatic vol. III - 926, Bibliotecă, vol. II., pp. 1-926, *apud* Horia Brestoiu, *Acțiuni secrete în România în preajma și la începutul celui de-al doilea război mondial*, București, Editura Științifică, 1973, pp. 30-31.

¹⁴ *Ibidem*.

¹⁵ România Arhivele Naționale al României, Fond Diplomatic, dos. 22, vol. 232, p. 16, *apud* H. Brestoiu, *op. cit.*, p. 85.

¹⁶ *Ibidem*, p. 86.

La 23 august 1939 se semna Pactul Ribbentrop–Molotov, cu protocolul adițional secret privind Moldova dintre Prut și Nistru și accesul URSS-ului la gurile Dunării. La adăpostul și beneficiind de complicitatea sovieticilor, Germania a atacat, pe 1 septembrie 1939, Polonia și a izbucnit cel de al doilea război mondial. Pe 7 septembrie, în cercul serviciilor de informații românești circula, pe filiera jurnaliștilor germani acreditați la București, informația că britanicii o să facă tot posibilul ca să distrugă sondele din regiunea petroliferă. Totodată, se afirma că în cadrul societăților petroliere avea să fie introduși agenți englezi, specialiști în astfel de practici de sabotaj¹⁷. Tot în această perioadă, se vehicula informația că, pentru apărarea și exploatarea resurselor petroliere din România, Germania o să-i împingă pe maghiari să cucerească acest spațiu vital, necesar mașinării de război a Wehrmachtului¹⁸.

În acest context de război economic, ambasadorul francez la București, Thierry, și R. Hoare, cel al Marii Britanii, au început, cu acceptul tacit al lui Armand Călinescu și cu susținere semnificativă din partea statelor lor, un plan de sabotaj al instalațiilor petroliere din Prahova și de blocare a Dunării. În cadrul grupului francez se aflau și conducătorii societății franceze de navigație pe Dunăre (S.F.N.D), și implicit a consulilor lor din întreaga țară, printre care și cei de la Brăila, foarte bine plasați în cadrul organizației. Contribuția engleză a constat în readucerea în România a multora dintre cei implicați în operațiunile similare din toamna anului 1916. Printre aceștia s-a aflat și maiorul Wiliam Watson, viceconsulul Marii Britanii de la Brăila¹⁹.

Pe Dunăre, încă din primăvara anului 1939, se desfășurau acte de sabotaj împotriva germanilor, coordonate de către agenții consulari englezi. Aceștia au utilizat logistica pusă la dispoziție de societățile coordonate de către ei: *Watson et Youell* (engleză) și *Société Française de Navigation Danubienne* (franceză). Ambele aveau sediile la Brăila și erau conduse de către atașajii diplomatici ai statelor lor în acest oraș. Pentru sporirea operațiunilor, în toamna anului 1939, a fost înființată la Londra societatea *Goelland Transport et. Limited*, care și-a deschis o sucursală la București pe strada Alexandru Lahovari nr. 14. Fiind frecventată de mediul spionajului franco-englez, această societate a preluat imediat toată infrastructura societăților *Watson et. Youell* și *Anglo-Danubian*. La conducerea noii structurii se afla englezul W. H. Burland²⁰.

Arhivele locale păstrează amprenta câtorva dintre acești „supraveghetori ai comerțului”. În data de 4 ianuarie 1940, a fost semnalat

¹⁷ *Ibidem*, p. 97.

¹⁸ Germania dorea să mascheze acțiunea sub doleanțele revizioniste ale Ungariei hortyste, care cerea public Transilvania și nu recunoștea prevederile Tratatului de la Trianon.

¹⁹ H. Brestoiu, *op. cit.*, pp. 104-105.

²⁰ *Ibidem*, pp. 139-140.

de către Serviciul Migrațiuni faptul că „firma George Besi & Fii din Brăila are reprezentanța firmei germane Deutsche Levant Linie din Hamburg care are ca om de încredere de Dl Günther Froreich”. Acesta a fost omul de „legătură dintre cele 2 firme și personalul vaselor Soc. D.L.L”. El avea drept atribuții transmiterea corespondenței la centrala din Germania. De asemenea, a fost specificat faptul că salariul lui G. Froreich „îl primește dela D.L.L prin firma G. Besi fii care-l decontează”. A fost menționată și ideea că trimisul german nu se amestecă în administrația internă a societății G. Besi²¹. Un caz asemănător a fost cel al lui Karl Heinz Werner, venit în România la 1 mai 1939. Acesta a locuit la Rudolf Spiesswinkel, membru în consiliul Reichului pentru cereale, furaje și alte produse agricole. R. Spiesswinkel aparținea de secțiunea comercială *Berlin Vilmersdorf* și se ocupa de supravegherea cerealelor cumpărate în baza acordului din 10 decembrie 1938. K. H. Werner nu dispunea de o firmă sau un birou propriu și salariul îl primea de la Berlin în mărci, fiind dependent de Spiesswinkel²².

În primăvara anului 1940, războiul era în faza de așteptare și se pregătea războiul fulger al Germaniei pe frontul de vest. Autoritățile din porturile dunărene au fost înștiințate să nu lase vasele britanice și pe cele franceze să se apropie de cele germane, pentru a nu risca incidente și o eventuală blocare a șenalului navigabil, lucru care ar fi agravat circulația și schimburile economice ale României, atât de apărute de CED, atunci când interesele europene corespundeau.

Se vehiculau zvonuri conform cărora vasele: *Princess Elisabeth*, *Brithania* și *Bayard*, proprietatea britanicilor, respectiv ultimul închiriat de la o firmă elenă, transportau armament și muniție²³. Vasele *Princess Elisabeth*, *Brithania* și *Bayard* aparțineau *Watson et. Youell* și erau staționate la Brăila. În celula de conducere a misiunilor de sabotaj pe

²¹ „Reprezentantul firmei G. Besi declară că acest sistem este utilizat de firma germană în toate țările, și la noi a avut întotdeauna câte un asemenea reprezentant pe care îl schimbă din 3 în 3 ani. În astfel de situații, întrucât i s'a aprobat și până acum termen de ședere în țară, suntem de părere a i se da și anul acesta”. Încercând să liniștească lucrurile și să obțină aprobarea prelungirii șederii în țară a acestui „supraveghetor”, reprezentantul firmei *Besi & Fii*, și totodată cei care apărau interesele cetățenilor germani prin simplul fapt că unul dintre acționari a fost consulul Germaniei, a dezvăluit că Germania apelase la asemenea procedee cu mult înainte de semnarea acordului economic româno-german și izbucnirea războiului. O altă cerere a fost înregistrată la Direcția Muncii Brăila în 14 decembrie 1939, în SJAN Brăila, Fond *Inspectoratul Regional al Muncii Brăila*, dos.14/1939, f. 176-177.

²² „D-l Karl Heinz Werner e funcționar la D-l Spiesswinkel, încă cu alți 6 funcționari germani. - N'are firmă.- Un birou comun pentru toți în str. Bălcescu Nr. 22. - Salariul îl primește dela Berlin în mărci. - Posedă adeverință dela M. Muncii Nr. 7618, din care reiese că are prelungirea până la 31 Decembrie 1940”, în *ibidem*, f. 194.

²³ SJAN Brăila, Fond *Căpitănia Portului Brăila*, dos. 30/1940, f. 43, vezi și Arthur Tuluș, *România și neutralizarea Dunării (septembrie 1939 - iunie 1940)*, în „Analele Universității Dunărea de Jos Galați, Seria 19 – istorie”, an VI (2007), pp. 137-146. Astfel de zvonuri erau frecvente în acea perioadă, în care și interesele României începeau să se apropie din ce în ce mai mult de partea germană.

Dunăre, în primăvara anului 1940, se găseau W. H. Burland, George Marschall (viceconsulul englez de la Sulina), Wiliam Watson (consulul englez de la Brăila), Blakay (inspectorul societății *Anglo-Danubian-Transport Ltd.*) și Richard Macnabb. Aceștia au avut misiunea de a bloca șenalul navigabil al Dunării în zona Porților de Fier. În acest fel se dorea sabotarea transporturilor de cereale și petrol românesc către Germania, știindu-se faptul că mare parte din produsele românești destinate Germaniei păraseau România pe cale Dunării în amonte, către Austria și Germania. Acțiunea se desfășura cu complicitatea francezilor, prin S.F.N.D., dar sub stricta observare a agenților români. Și din câte se pare și celor naziști. În acest sens, au început să angajeze piloții *Comisiei Internaționale a Dunării*, pentru ca aceștia să nu poată trece vasele germane prin cataractele din sectorul de la Porțile de Fier²⁴.

Operațiunile britanice așteptau sosirea noilor membrii pentru echipajele lor, care trebuiau să fie în totalitate cetățeni englezi, și a muniției pentru a se apăra în cazul deconspirării activităților întreprinse. Acțiunea s-a bucurat de sprijinul serviciilor române. Misiunea a fost un eșec din cauza cunoașterii de către germani a activității prea vizibile a lui Blakay și a faptului că la Giurgiu au fugit câțiva din marinarii eleni de pe vasele convoiului britanic.

Grecii s-au prezentat la Consulatul german din Giurgiu și de acolo vestea și ei au ajuns rapid la centrală din București. La solicitarea germanilor, românii au efectuat noi controale pe vasele engleze, care de data aceasta au arătat și oficial ceea ce autoritățile române știau, faptul că navele sunt pline cu armament. Sub complicitatea românilor, englezii au fost îmbarcați pe navele lor din porturile Dunării maritime și Constanța, fiind trimiși spre Marea Britanie. Armamentul a fost dus la Arsenalul Statului din București. Diplomații englezi au solicitat ca tehnica militară să fie transportată la Brăila, ca să le fie mai ușor atunci când o vor prelua de la români, oricând s-ar face acest lucru²⁵.

Directorul Marinei Comerciale, Nicolae Păiș, transmitea portului Brăila, pe data de 5 februarie 1940, înștiințarea că pe unele remorhere aparținând Germaniei și Olandei se aflau agenți Gestapo. Atenționarea prevedea și supravegherea vaselor în cauză de către autoritățile române²⁶. În luna martie 1940, Herbert Holste a fost implicat în astfel de procedee. Legația Germaniei a intervenit ca el să-și poată exercita profesia de

²⁴ H. Brestoiu, *op. cit.*, pp. 140-141.

²⁵ Pentru desfășurarea în întregime a operațiunilor vezi H. Brestoiu, *op. cit.* La Brăila armamentul ar fi urmat să-i fie predat consulului Wiliam Watson, care l-ar fi scos din România la bordul navelor britanice.

²⁶ SJAN Brăila, fond *Căpitania Portului Brăila*, dos. 30/1940, f. 43., f. 18; și A. Tuluș, *România și neutralizarea Dunării...*, p. 140

supraveghetor a transporturilor de cereale²⁷. În mai 1940, Căpitănia Portului Brăila a informat Direcția Marinei Comerciale de modalitatea suspectă a cetățeanului german Reinichter, care încerca să dezvolte agenția de spionaj din Brăila. Agenție de spionaj era plătită, după cum am văzut, direct de către autoritățile germane prin societățile sale de navigație și comerț, reprezentate în portul Brăila de către familia de origine elenă, Bessi. Aceasta dădea în perioada interbelică și reprezentantul consulatului german din Brăila, pe Jean Bessi²⁸.

În foarte multe din cazuri, acesta a intervenit în favoarea supușilor germani bănuți de acte de spionaj și a dezmințit zvonurile, garantând seriozitatea acestora. În luna iunie, războiul luase o turnură defavorabilă taberei franco-engleze, iar la Dunărea de Jos au început actele de război economic. În acest sens, tabăra germană, prin agenții ei, atrăgea de partea naziștilor muncitorii portuari. Muncitorii primeau sume de aproximativ 200 de lei pentru a refuza participarea la activitățile oferite de către societățile franco-engleze. Acest conflict aducea față în față societățile lui Bessi, consulul german din Brăila, și pe cele ale lui Vuccino și Boscoff, viceconsulii Franței la Brăila în perioada interbelică. Tot în această perioadă confuză pentru ce urma să se întâmple cu Europa și vechile orânduirii politico-statale, se zvonea ideea germanilor ca fiecare vas francez sau britanic, al inamicilor, să fie escortat de către un vas german, cu precădere remorcher²⁹. Remorchererele plătite de germani aveau rolul de a păzi șenalul navigabil și al barei Sulina, pentru ca actele de sabotaj franco-englez să nu se concretizeze cu blocarea Dunării. Blocarea navigației dinspre Dunăre spre Marea Neagră ar fi stopat accesul Germaniei la produsele de pe piața Mării Negre, petrolul și cerealele URSS-ului, încă aliată până în iunie 1941, în baza Pactului Ribbentrop-Molotov (s.n.).

Începând cu 1940, multe din societățile amintite mai sus au devenit un instrument de luptă directă în cel de al doilea război mondial, iar vasele societăților de navigație au devenit arme în acest conflict economic și strategic de aprovizionare. Pe parcursul anului 1940, au fost exportate prin

²⁷ „Alăturat, trimitem adresa Legațiunii Germaniei [nu a fost păstrată] jurn. no. 10105/1940, care intervine pentru prelungirea termenului de ședere cu drept de exercitarea profesiei pentru supusul străin Herbet Holste, domiciliat în Brăila, motivând că prezența sa în țară este necesară, pentru supravegherea transporturilor de cereale, rugându-vă a lua cunoștință, a cerceta și referi Ministerului, odată cu restituire lucrării”, în *ibidem*, f. 212.

²⁸ Vezi Cristian Constantin, *Activități și rapoarte diplomatice cu privire la orașul și portul Brăila (1919-1940)*, în „Analele Brăilei” – seria nouă, an XII (2012), nr. 12, Editura Istros a Muzeului Brăilei, Brăila, 2012, pp. 197-215; și Cr. Constantin, *Etniile din Brăila – o problemă europeană (1919-1940)*, în „... Greci, evrei, ruși lipoveni, turci... Brăila. Reactivarea memoriei culturale a orașului”, ed. Camelia Hristian, Ghena Pricop și Evdochia Smaznov, Editura Istros a Muzeului Brăilei, Brăila, 2012, pp. 439-457.

²⁹ SJAN Brăila, Fond Căpitănia Portului Brăila, dos. 30/1940, ff. 17-18; și A. Tuluș, *România și neutralizarea Dunării...*, p. 140.

gurile Dunării 370.757 tone, un sfert față de anul precedent³⁰, semn clar al conflictului izbucnit, dar mai ales al noilor reglementări impuse de România privind navigația pe Dunăre și avantajarea vaselor sub pavilion german, cu toate că s-a constatat în primăvara și vara lui 1940 un tranzit important al vaselor sub pavilion francez și englez³¹. Acțiuni de acest gen au avut loc și dincolo de implicațiile economice și ideologice și nu ar fi putut avea loc fără colaborarea directă a atașăților diplomați străini ai statelor implicate. Un caz elocvent a fost numirea maiorului Wiliam Watson în funcția de consul al Marii Britanii la Brăila.

BIBLIOGRAFIE

Izvoare, surse arhivistice:

România, Arhivele Naționale ale României, Fond *Diplomatic* vol. III - 926, Bibliotecă, vol. II.

România, Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Brăila:

Fond *Inspectoratul Regional al Muncii Brăila*, dosare: 12/1930; 14/1939-1940.

Fond *Căpitania Portului Brăila*, dosar 30/1940.

Lucrări de specialitate:

ARDELEANU, Constantin, *Aspecte calitative și cantitative privind rolul economic al grecilor cu protecție britanică din portul Galați în primii ani după Războiul Crimeii, în Minorități etnice în România în secolul al XIX-lea*, ed. Venera Achim și Viorel Achim, București, Editura Academiei Române, 2010, pp. 27-29.

BRESTOIU, Horia, *Acțiuni secrete în România în preajma și la începutul celui de-al doilea război mondial*, București, Editura Științifică, 1973.

CONSTANTIN, Cristian, *Activități și rapoarte diplomatice cu privire la orașul și portul Brăila (1919-1940)*, în „Analele Brăilei” – seria nouă, an XII (2012), nr. 12, Editura Istros a Muzeului Brăilei, Brăila, 2012, pp. 197-215.

Idem, *Etniile din Brăila – o problemă europeană (1919-1940)*, în „... Greci, evrei, ruși lipoveni, turci... Brăila. Reactivarea memoriei culturale a orașului”, ed. Camelia Hristian, Ghena Pricop și Evdochia Smaznov, Brăila, Editura Istros a Muzeului Brăilei, 2012, pp. 439-457.

³⁰ Arthur Tuluș, *Interese economice și politice la gurile Dunării între 1936 și 1940*, în „Analele Universității Dunărea de Jos din Galați, seria 19 – istorie”, an IV (2005), nr. 4, pp. 249-250.

³¹ SJAN Brăila, fond *Inspectoratul Regional al Muncii Brăila*, dos. 14/1939-1940, f. 177 urm.

FOCAS G., Spiridon, *The Lower Danube River. In the Southeastern European Political and Economic Complex from Antiquity to the Conference of Belgrade of 1948*, New York, Boulder, 1987.

TULUȘ, Arthur, *Interese economice și politice la gurile Dunării între 1936 și 1940*, în „Analele Universității Dunărea de Jos din Galați, seria 19 – istorie”, an IV (2005), nr. 4, pp. 229-253.

Idem, *România și neutralizarea Dunării (septembrie 1939 - iunie 1940)*, în „Analele Universității Dunărea de Jos Galați”, Seria 19 – istorie”, an VI (2007), pp. 137-146.

*** *Guvernul și problema muncitorească la Brăila*, în „Expresul”, an XXV, nr. 460 (seria a IV-a), Brăila, vineri 12 Decembrie 1930, p. 3; și nr. 462, duminică 14 decembrie 1930, p. 1.

*** *Munca în portul Brăila*, în „Expresul”, an XXV, nr. 410 (seria a IV-a), Brăila, duminică 12 octombrie 1930, p. 1.

Surse electronice:

<http://www.treccani.it/enciclopedia/ermanno-amicucci/> (consultat pe 21.01.2014) - date despre Ermanno Amicucci.

ANEXE

Anexa 1

- 9 septembrie 1939, Galați, adresa Consulatului Germaniei la Galați prin care anunță autoritățile locale brăilene de faptul că Günther v. Froreich se află în serviciul consulatului.

Deutches Konsulat
Galatz

Galați, 9 Septembrie, 1939

Domnule Prefect,

Am onoare a vă comunica prin prezenta în mod oficial cele ce urmează:

Odată cu izbucnirea războiului germano-polono-anglo-francez am angajat pe baza împuternicirii ce le posed mai mulți cetățeni germani din circumscripția acestui Consulat în serviciile Consulatului German din Galați, încadrând în personalul lui și pe Domnul Günther v. Froreich din Brăila, Strada Vapoarelor 6, cu începere de la 1 Septembrie 1939. Numitul cetățean german a primit ordin să rămână deocamdată la domiciliul său de până acum.

De îndată ce Domnul Günther v. Froreich va părăsi serviciile acestui Consulat nu voi omite a vi-o comunica.

Rugându-vă să bine voiți a-mi confirma în scris primiți, Domnule Prefect, încredințarea perfecte mele considerațiuni.

Consul German:
[olograf Gerhart Lutkens]

Domniei-Sale
Domnului Prefect al Județului Brăila

sursa: SJAN Brăila, Fond *Prefectura județului Brăila*, dos. 25/1939, f. 43.

Anexa 2

- 4 ianuarie 1940 - Adresa Serviciului Migrațiunilor din Brăila către Inspectoratul General al Muncii din Ministerul Muncii de la București prin care prezintă legătura dintre firma George Besi & Fii din Brăila și Günther Froreich.

Brăila

Serviciul Migrațiilor

4 Ianuarie 1940

DOMNULE DIRECTOR GENERAL,

La ord. Dvs. Nr. 54937/939 avem onoarea a referi:

Firma George Besi & Fii din Brăila are reprezentanța firmei germane Deutsche Levante Linie din Hamburg care are ca om de încredere de (n.n. pe) Dl. Günther Froreich.

Acesta face legătura de interese dintre cele 2 firme având contactul cu personalul vaselor Soc. D.L.L., făcând corespondența directă cu centrala din Germania. În administrația internă a Soc. G. Besi nu se amestecă. Salariul îl primește dela D.L.L. prin firma G. Besi fii care îl decontează.

Reprezentantul firmei G. Besi declară că acest sistem este utilizat de firma germană în toate țările, și la noi a avut întotdeauna câte un asemenea reprezentant pe care îl schimbă din 3 în 3 ani.

În astfel de situație, întrucât i s' a aporbat (n.n. aprobat) și până acum termen de ședere în țară, suntem de părere a i se da și anul acesta.

Restituind anexa, vă rugăm să bine voiți a dispune

ȘEFULUI SUBINSPECTORATULUI BRĂILA

Inspector [indescifrabil]

Secretar [indescifrabil]

DOMNIEI – SALE

DOMNULUI DIRECTOR GENERAL AL MUNCII MINISTERUL
MUNCII BUCUREȘTI

sursa: SJAN Brăila, Fond *Inspectoratul Regional al Muncii Brăila*, dos. 14/1939, f. 176.

Anexa 3

- 16 februarie 1940 - Adresa Serviciului Migrațiilor din Brăila către Inspectoratul General al Muncii din Ministerul Muncii de la București prin care se prezintă situația cetățeanului german Karl Heinz Werner.

Serviciul Migrațiilor

16 Februarie 1940

DOMNULE DIRECTOR GENERAL,

La ord. Dvs., Nr. 067617/940, avem onoare a raporta că D-l Karl Heinz Werner, este venit în România la 1 Mai 1939. În Brăila se află la D-l Rudolf Spiesswinkal cetățean german, membru în consiliul Reichului pentru cereale, furaje și alte produse agrare, secțiunea comercială Vilmer

sdorf, care a fost trimis în România din ord. Ministrului Reichului pentru alimentare și agricultură, pentru a stabili în ce condiții și circumstanțe locale este posibilă preluarea cantităților de cereale cumpărate de Of. Reichul pentru cereale, Berlin, în baza acordului româno-german din 10/XII/938.

D-l Karl Heinz Werner e funcționar la D-l Spiesswinkel, încă cu alți 6 funcționari germani. N' are firmă. Un birou comun pentru toți în str. Bălcescu Nr. 22. Salariul îl primește de la Berlin în mărci. Posedă adeverință dela M. Muncii Nr. 7618, din care reiese că are prelungirea până la 31 Decembrie 1940.

ȘEFULUI SUBINSPECTORATULUI BRĂILA
Inspector [indescifrabil]

Secretar [indescifrabil]

DOMNIEI – SALE
DOMNULUI DIRECTOR GENERAL AL MUNCII MINISTERUL MUNCII
BUCUREȘTI

sursa: SJAN Brăila, Fond *Inspectoratul Regional al Muncii Brăila*, dos. 14/1939, f. 194.